

8. Малахов В.А. Логистические кривые в исследовании движения материальных и финансовых потоков производственного предприятия / В.А. Малахов // Бизнесинформ. – 2009. – №7. – С. 74-77.

REFERENCES

1. Najavnist' traktoriv, sil'skogospodars'kyh mashyn i energetychnyh potuzhnostej u gospodarstvah Kyi'vs'koi' oblasti na 1 sichnja 2009 roku (Existence of tractors, agricultural cars and power capacities in farms of Kiev region for January 1, 2009), Stat. Bjul., K.: Derzhavnyj komitet statystyky Ukrainy, Golovne upravlinnja statystyky u Kyi'vs'kij oblasti, Upravlinnja statystyky sil'skogo gospodarstva ta navkolyshn'ogo seredovyshha, 2009, 74pp.
2. Najavnist' traktoriv, sil'skogospodars'kyh mashyn i energetychnyh potuzhnostej u gospodarstvah Kyi'vs'koi' oblasti na 1 sichnja 2010 roku (Existence of tractors, agricultural cars and power capacities in farms of Kiev region for January 1, 2010), Stat. Bjul., K.: Derzhavnyj komitet statystyky Ukrainy, Golovne upravlinnja statystyky u Kyi'vs'kij oblasti, Upravlinnja statystyky sil'skogo gospodarstva ta navkolyshn'ogo seredovyshha, 2010, 73pp.
3. Najavnist' sil'skogospodars'koi' tehniky i energetychnyh potuzhnostej u gospodarstvah Kyi'vs'koi' oblasti na 1 sichnja 2011 roku (Existence of agricultural machinery and power capacities in farms of Kiev region for January 1, 2011), Stat. Bjul., K.: Derzhavnyj komitet statystyky Ukrainy, Golovne upravlinnja statystyky u Kyi'vs'kij oblasti, Upravlinnja statystyky sil'skogo gospodarstva ta navkolyshn'ogo seredovyshha, 2011, 51pp.
4. Najavnist' sil'skogospodars'koi' tehniky i energetychnyh potuzhnostej u gospodarstvah Kyi'vs'koi' oblasti na 1 sichnja 2012 roku (Existence of agricultural machinery and power capacities in farms of Kiev region for January 1, 2012), Stat. Bjul., K.: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Golovne upravlinnja statystyky u Kyi'vs'kij oblasti, Upravlinnja statystyky sil'skogo gospodarstva ta navkolyshn'ogo seredovyshha, 2012, – 50pp.
5. Najavnist' sil'skogospodars'koi' tehniky i energetychnyh potuzhnostej u sil'skomu gospodarstvi Kyi'vs'koi' oblasti na 1 sichnja 2013 roku (Existence of agricultural machinery and power capacities in farms of Kiev region for January 1, 2013), Stat. Bjul., K.: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Golovne upravlinnja statystyky u Kyi'vs'kij oblasti, Upravlinnja statystyky sil'skogo gospodarstva ta navkolyshn'ogo seredovyshha, 2013, 50pp.
6. Sil'ske gospodarstvo Ukrainy za 2012 rik (Agriculture of Ukraine in 2012), Stat. zbirnyk, za redakciju N.S. Vlasenka, K.: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2013, 402pp.
7. Nepochatenko A.V. Problemy onovlennja mashynno-traktornogo parku sil'skogospodars'kyh pidpryjemstv Ukrainy (To problem of updating of machine and tractor park in the agricultural enterprises of Ukraine), *Naukovi praci Poltav's'koi' derzhavnoi' agrarnoi' akademii'*, Vyp. 2 (5), T. 1., Poltava: PDAA, 2012, pp. 189-194.
8. Malahov V.A. Logisticheskie krivyye v issledovanii dvizheniya materialnyh i finansovyh potokov proizvodstvennogo predpriyatiya (Logistic curves to study the movement of material and financial flows of industrial enterprises), *Biznesinform*, 2009, № 7, pp. 74-77.

Анализ количественно-качественного состояния машинно-тракторных парков сельскохозяйственных предприятий Володарского района Киевской области

А.В. Непочатенко, В.А. Непочатенко

В статье рассмотрено современное состояние машинно-тракторных парков сельскохозяйственных предприятий Володарского района Киевской области за 2008-2012 годы, исследованы динамики изменения количества основных видов техники и средней мощности двигателя трактора предприятий района, определены параметры экспоненциальных регрессий изменения количества тракторов и комбайнов, которые аппроксимируют статистические данные. Проанализированы марочная и возрастная структуры машинно-тракторных парков, коэффициенты технической готовности, на основе чего были выявлены основные тенденции изменений, которые произошли в МТП сельскохозяйственных предприятий на протяжении лет.

Ключевые слова: машинно-тракторный парк, прибытие техники, выбытие техники, коэффициент технической готовности сельскохозяйственных машин.

Надійшла 02.04.2014 р.

УДК 631.11:005.93-027.36

ДАНИЛЕНКО А.С., д-р екон. наук, професор

КАРПЕНКО А.М., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРОБЛЕМИ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

У статті досліджені основні причини кризового стану матеріально-технічного забезпечення виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах: суттєве зниження платоспроможного попиту на сільськогосподарську техніку в результаті диспаритету цін; неможливість отримання кредитів, відсутність реальних гарантій їх повернення; зменшення інвестицій в сільське господарство; відсутність довгострокової стратегії та інноваційної політики держави в розвитку АПК; низька дієвість форм державної підтримки і проектів.

Для вирішення цих проблем необхідно забезпечити удосконалення структури оборотних активів та підтримання збалансованості їх окремих елементів, встановлення оптимального співвідношення між основними виробничими фондами і оборотними засобами.

Ключові слова: матеріально-технічне забезпечення, платоспроможний попит, інвестиції, інноваційна політика, диспаритет цін, виробничі фонди, оборотні засоби.

© Даниленко А.С., Карпенко А.М., 2014.

Постановка проблеми. На тлі скрутного становища у сільському господарстві та його невикористаного ресурсного потенціалу виникають питання подальшої стабілізації продовольчої безпеки. Низька віддача природно-ресурсного потенціалу, який використовується у сільському господарстві, пояснюється, насамперед, відсутністю ефективного власника, безгосподарним ставленням до землі, недосконалими технологіями виробництва, недотриманням науково обґрунтованих норм ведення землеробства, хибною практикою максимального залучення земель до виробництва монокультур, недостатнім внесенням мінеральних добрив, необґрунтованою ціною політикою, відсутністю достатньої кількості сільськогосподарської техніки та її низькою якістю, невиконанням природоохоронних заходів.

Створення всебічно розвинутого високоефективного сільського господарства вимагає відповідного рівня розвитку матеріально-технічної бази та використання наявних ресурсів, які є обов'язковими елементами будь-якого виробничого процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми відродження матеріально-технічної бази аграрного виробництва та його переозброєння на новітній техніко-технологічній основі досліджуються у наукових працях Г.М. Підлісецького, Я.К. Білоуська, В.О. Питулька, В.Л. Товстопята, А.В. Бурилка, А.М. Головка, В.П. Ситника, В.С. Шебаніна. Проте складність і необхідність застосування системного підходу до вирішення порушених питань, який всебічно враховує аспекти механізму становлення й розвитку інноваційної складової функціонування галузі, потребує подальших наукових і прикладних розробок у цьому напрямі.

Мета дослідження – оцінення сучасного стану матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств та розробка рекомендації щодо його покращення.

Методи дослідження. Аргументація теоретичних положень та одержаних висновків, які характеризують основні тенденції розвитку матеріально-технічної бази, здійснювалася у межах системного підходу, що охоплює як загальнонаукові (діалектичний, інтуїтивний, наукової абстракції, індукції та дедукції, аналізу та синтезу, закони логіки), так і економічні методи досліджень (порівняльного аналізу; статистично-економічний; вибірковий; абстрактно-логічний, розрахунково-конструктивний; монографічний).

Результати досліджень та їх обговорення. Ефективність функціонування галузей сільського господарства безпосередньо залежить від матеріально-технічного забезпечення. На сучасному етапі для подальшого розвитку аграрного виробництва існує потреба створення комплексної та збалансованої матеріально-технічної бази, оскільки з підвищенням рівня забезпеченості матеріально-технічними ресурсами зростає ефективність сільськогосподарського виробництва. Впровадження та вдосконалення потужної нової техніки і технологій сприяють ефективному господарюванню, підвищенню продуктивності праці.

Наведені дані свідчать, що за аналізований період зросла частка машин та обладнання, а також транспортних засобів. Так, якщо вона у 2005 р. становила 23,86 %, то у 2012 р. – 38,2 %, при цьому їх вартість збільшилася в 1,5 раза. Водночас скоротилася чисельність будинків, споруд і передавальних пристроїв на 13,9 в.п., яка у 2012 р. становила 41,5 %.

Чисельність транспортних засобів також зростала, однак нижчими темпами. Ці тенденції свідчать про підвищення ролі засобів механізації у виробничому процесі, з одного боку, а з іншого – про значний ріст їх ціни. Сформоване вартісне співвідношення активної та пасивної частин основних засобів виробництва відповідає сучасним умовам, де підвищується роль науково-технічного прогресу. Інші види основних засобів становлять відносно невелику частку, яка у динаміці практично не змінюється. Динаміка вартісних показників забезпеченості основними засобами сільського господарства знайшла відображення у показниках капіталооснащеності та капіталоозброєності сільськогосподарських підприємств. На кінець 2012 р. капіталооснащеність 1га сільгоспугідь становила лише 69,8 % від рівня 2000 р., а капіталоозброєність 1 працівника була на рівні 91,9 % від показника 2000 р.

Стратегічним напрямом розвитку сільськогосподарського виробництва є оновлення машинно-тракторного парку, основи технологічного процесу виробництва сільськогосподарської продукції. У зв'язку з цим, відбуваються певні зміни в структурі основних засобів сільськогосподарських підприємств. Зростає питома вага машин та обладнання, а також транспортних засобів. Так, якщо вона у 2005 р. становила 23,85, то в 2012 р. – 38,2 %, при цьому їх вартість зросла в 1,5 раза.

Зазначимо, що етап процесу відтворення до економічних реформ 90-х років минулого століття пов'язаний із нарощуванням комплексної механізації технологічних процесів у сільсько-му господарстві. Майже 90% технологічних операцій здійснювалися за допомогою комплексу машин.

Розглядати стан парку сільськогосподарської техніки України варто з погляду історичної об'єктивності, а він свідчить про те, що виробничі потужності більшості аграрних формувань створені ще за часів СРСР. Це означає, що середній термін служби обладнання та техніки в більшості підприємств галузі вдвічі перевищив нормативний [1, с. 210].

Рівень оновлення парку техніки на початку 90-х рр. становив не більше 2% за рік. У середині 2000-х рр. і до фінансової кризи рівень оновлення основних фондів суттєво зріс у зв'язку з ростом обсягів виробництва сільськогосподарської продукції і виходом на ринок великих гравців, але вже у 2009 р. цей показник значно скоротився.

При цьому в сільському господарстві менші обсяги закупівель техніки не так були пов'язані з уповільненням темпів росту, як із призупинкою банківського кредитування і недостатніми темпами розвитку економіки країни.

Вихід на докризовий рівень закупівель техніки варто очікувати після повного відновлення банківського кредитування і нормалізації державної політики щодо експортерів і виробників сільськогосподарської продукції.

Нині парк сільськогосподарської техніки, що використовується у процесі виробництва, нараховує близько 1 млн одиниць машин та обладнання. Стосовно цільового сегмента дослідження парк такої техніки налічує понад 500 тис. од.

Зазначимо, що основна частина сільськогосподарської техніки та устаткування використовується сільськогосподарськими підприємствами на противагу господарствам населення. Більш істотно зменшилася кількість обладнання у тваринництві, а також вузькоспеціалізованої техніки – бурякозбиральних комбайнів, жаток, сінокосарок тракторних.

Дослідженням встановлено, що парк тракторів становить лише 45 % від потреби галузі, зернозбиральних комбайнів – 48, кормозбиральних комбайнів – 75, косарок – 66, преспідбірників – 85, жаток – 46, плугів – 37, сівалок – 66 %. За іншими видами техніки ступінь забезпеченості потреб коливається у межах від 35 до 60 %.

Для оновлення машинно-тракторного парку аграрних підприємств на рівні технологічної потреби необхідно щороку купувати машини і обладнання на суму понад 15 млрд грн, із них на оновлення парку тракторів інвестувати 3,0-3,5 млрд грн, зернозбиральних комбайнів – 3,5-4,0, бурякозбиральних машин – 0,35-0,4, кормозбиральних – 1,0, машин для тваринництва – 1,0, техніки загального призначення – 2-3 млрд грн. Крім цього, для підтримання машинно-тракторного парку в працездатному стані потрібно 2,0-2,5 млрд грн на закупівлю запасних частин і ремонтних матеріалів [2, с.57].

Типовим явищем для машинно-тракторного парку (МТП) у регіонах країни є його вимушена експлуатація за межами амортизаційного терміну замість необхідного списання. При цьому нормативним терміном використання техніки вважається 15 років. Так, середній показник зносу техніки у вітчизняному сільському господарстві досягає 70%, при цьому для тракторів 77,57 %, а для комбайнів 70,56 % [3, с.72].

Основними причинами такого кризового стану оновлення МТП є: суттєве зниження платоспроможного попиту на сільськогосподарську техніку внаслідок диспаритету цін; неможливість отримання кредитів, оскільки відсутні реальні гарантії їх повернення; зменшення обсягів інвестування сільського господарства; відсутність довгострокової стратегії й інноваційної політики держави в розвитку АПК; низька дієвість форм державної підтримки і проєктів [4, с. 64].

Зі зростанням рівня споживання продуктів сільського господарства виникає потреба збільшення обсягів сільськогосподарського виробництва, тому важливим завданням економічного розвитку є відновлення парку сільськогосподарської техніки. При цьому для нормального відтворення технічних засобів аграрним підприємствам необхідно щорічно купувати їх не менше 8–10% від наявних, а списувати не більше 6–8 % [5, с. 36].

Повільне введення в дію нових потужностей для тваринницької галузі пов'язано з низькою ефективністю виробництва в окремих галузях тваринництва.

Чітко не простежується зв'язок між уведенням в дію потужностей для свинарства та рентабельністю виробництва. Наприклад, у 2004 р. за збитковості вирощування свиней на м'ясо на рівні 14,4 % було введено в дію потужностей на 11 тис. скотомісць, а за рентабельності на рівні 14,9 % у 2005 р. – 10 тис. Крім того, у 2012 р. через фінансово-економічну кризу знизилася кількість введених у дію потужностей для тваринництва навіть за підвищення рівня рентабельності виробництва свиней на м'ясо від 0,3 % у 2008 р. до 12,1 % у 2012 р. Поступово відбувається нарощування обсягів будівництва складових виробничої інфраструктури сільськогосподарського виробництва, яке майже призупинилося в попередніх роках.

Важливим інструментом забезпечення ефективного виробництва сільськогосподарської продукції є додержання науково обґрунтованих норм внесення органічних та мінеральних добрив. Зазначимо, що впродовж періоду дослідження спостерігається катастрофічне зменшення обсягів внесення органічних добрив під сільськогосподарські культури. При цьому знижуються обсяги внесення добрив і удобрені площі. Так, якщо у 2000 р. було внесено 28410,1 тис. т органічних добрив на площі 714,5 тис. га, то 2010 р. – 9874,1 тис. т на площі 405,5 тис. га. Відповідно знижується і внесення поживних речовин на 1га – від 1,3 т у 2000 р. до 0,5 т у 2010 р. [6, с.111]. Для досягнення ж бездефіцитного балансу гумусу, наприклад на Поліссі, на 1га ріллі необхідно щорічно вносити 13-14 т органічних добрив, у зоні Лісостепу – 11-12, у Степу – 8-9, у т. ч. на зрошуваних землях – 11-13 [7, с.12]. Основними причинами цього є відсутність у більшості вітчизняних агрохолдингів розвинутого тваринництва та зменшення існуючого поголів'я худоби і свиней у сільськогосподарських підприємствах.

Водночас, за даними Державної служби статистики, має місце збільшення обсягів внесених мінеральних добрив. Якщо у 2005 р. вносили 558 тис. т мінеральних добрив у діючій речовині, то за попередніми підсумками у 2012 р. – 1180 тис. т д.р. За розрахунками, обсяги внесених добрив на 1га посівної площі збільшилися від 32 кг д.р. у 2005 р. і до 68 кг – у 2012 році [8, с. 55].

Слід зазначити, що більше сільськогосподарські товаровиробники використовують азотмістких мінеральних добрив, частка яких становить 74 %, а фосфорних – лише 14 %, калійних – 12 %. Упродовж останніх років обсяги внесення азотних і калійних добрив збільшилися, що свідчить про раціональність застосування мінеральних добрив для забезпечення рослин необхідними елементами живлення впродовж одного вегетаційного періоду.

Низький рівень інвестування сільськогосподарської галузі через значну кількість збиткових підприємств і низький рівень норми прибутку сільськогосподарського виробництва порівняно з іншими секторами економіки, повільний оборот виробничого капіталу, зумовлений великою різницею між часом виробництва та робочим періодом, незахищеність прав інвесторів не сприяють модернізації АПК і нарощуванню обсягів виробництва сільськогосподарської продукції. Основним джерелом інвестування галузі залишаються власні кошти підприємств і організацій, частка яких у сукупних інвестиціях в основний капітал сільського господарства в середньому протягом 2001–2009 рр. становила 55–65%. Частка кредитів фінансових установ коливалась у межах 5–18 %, коштів державного та місцевого бюджетів – 4–8, іноземних надходжень – 3–6, інших інвесторів (переважно великих агропромислових структур) – у межах 7–10 %.

Високе техногенне та антропогенне навантаження на ґрунти, яке посилюється дією природних чинників, знижує якість ґрунтового покриву, активізує ерозійні процеси та призводить до недобору валових зборів сільськогосподарських культур, зниження їх урожайності [9, с.72].

Через високий рівень освоєності сільгоспугідь, ґрунтовиснажливий спосіб ведення землеробства, а також екстенсивний, збільшується навантаження на земельні ресурси, що призводить до погіршення їх якісного стану. Незавершеність реформування земельних відносин, а також мораторій на купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення стримують формування й розвиток аграрних формувань на основі концентрації земельної власності в оптимальних розмірах, а також становлення ефективних власників. Унаслідок цього в сільськогосподарському виробництві переважають дрібні особисті селянські господарства, що не мають можливостей застосовувати сучасну сільськогосподарську техніку та новітні технології.

Застосування новітніх технологій вирощування та інноваційних розробок у селекції та насінництві дали змогу відновити докризовий рівень виробництва і забезпечити збір 56,7 млн т зернових у 2012 р.

Урожай 2012 р. отримано за внесення добрив обсягом 69 кг д.р. на 1га, тоді як у 1990 р. 50 млн т зернових було зібрано за внесення 141 кг д.р. на 1га. Отже, за застосування добрив на 58 % менше рівня 1990 р. було отримано на 10 % вищий урожай зернових. Це стало можливим завдяки провідному чиннику, який впливає на урожайність, – підвищенню генетичного потенціалу сільськогосподарських культур, що був досягнутий українськими селекціонерами протягом останніх 20 років.

Випробування українських сортів озимої пшениці на сортостанціях Державної служби сорто-вивчення дозволило встановити, що урожайність озимої пшениці у виробничих умовах коливається у межах 65–70 ц/га. При цьому генетичний потенціал озимої пшениці у 2012 р. зріс до 110 ц/га проти 65 ц у 1976 році. Водночас фактична урожайність у сільськогосподарських підприємствах коливається в межах 25–40 ц/га у різні роки. За такої врожайності реалізація генетичного потенціалу перебуває в межах від 25 до 35 %. Така сама ситуація спостерігається і за вирощування інших сільськогосподарських культур.

Наступним вагомим чинником, який забезпечив умови для реалізації потенційної урожайності озимих зернових культур, була зміна строків сівби. Дослідженнями вчених НААН було обґрунтовано необхідність перенесення термінів сівби на 10–20 днів пізніше, що і було впроваджено в сільськогосподарське виробництво протягом останніх п'яти років. Внесення запропонованих змін у технологію виробництва зерна в Україні дає можливість додатково отримувати близько 5-7 млн т зерна на рік без додаткових фінансових витрат.

Однак низька культура землеробства та недостатній рівень його матеріально-технічного забезпечення не дають повною мірою отримати ефект від реалізації генетичного потенціалу вітчизняних сортів і зазначених змін в агротехніці та досягти рівня провідних країн Європи.

Серед основних технологічних чинників, які посідають ключове місце у забезпеченні високої урожайності сільськогосподарських культур в Україні, є рівень внесення мінеральних та органічних добрив, використання сільськогосподарськими товаровиробниками засобів захисту рослин.

Детальний аналіз ситуації за останні 20 років вказує на недостатній рівень дотримання технологічних умов виробництва.

Це пояснює, чому реалізація генетичного потенціалу пшениці у 80-х роках була на рівні 50 % потенційної, а через 10 років знизилась до 25–30 %. За позитивної тенденції з удобренням посівів (69 кг д.р. у 2012 р.) фізіологічна потреба внесення добрив для реалізації генетичного потенціалу сільськогосподарських культур, яка коливається в різних природно-кліматичних зонах від 200 до 250 кг д.р. на 1 га, покривається лише на 25–30 %.

Наступним важливим елементом дотримання технологій вирощування сільськогосподарських культур є захист посівів від бур'янів, хвороб і шкідників. Слід зазначити, що починаючи із 2005 до 2009 рр., спостерігається зростання витрат на придбання та використання, однак при цьому забезпечено лише від 15,9 до 49 % технологічної потреби виробництва у них. В умовах обмеженості оборотних засобів у кризовому 2010 р. і без того недостатнє застосування засобів захисту зменшилося на 16 %, проте в 2012 р. ситуацію вдалося дещо виправити.

Так, якщо технологічна потреба у засобах захисту для реалізації генетичного потенціалу на рівні 70–80 % потребує від 1100 до 1350 грн на гектар (залежно від технологій та умов вирощування культур), то витрати близько 470 грн/га в 2012 р. забезпечили лише 42 % потреби сільськогосподарських товаровиробників.

Отже, системне недовиконання основних технологічних етапів вирощування сільськогосподарських культур, у першу чергу, внесення мінеральних і органічних добрив та використання засобів захисту, призводить до того, що за генетичного потенціалу озимої пшениці української селекції на рівні 100-110 ц/га, ячменю – 100, кукурудзи – 120-130, соняшнику – 35-40, цукрових буряків – 500-600 ц/га, фактична врожайність цих культур становить відповідно 30; 25; 53,3; 46 і 61% потенційно можливої.

Одним з основних чинників втрати 16–24% урожаю є спрацьованість матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств і використання фізично та морально застарілої техніки під час збирання врожаю.

За нашими розрахунками, у 2012 р., коли сільськогосподарські товаровиробники зібрали рекордний урожай зернових – 56,7 млн т за фактичної урожайності 37 і біологічної – 44 ц/га, втрати

на кожному гектарі становили 7 ц/га. За біологічного врожаю у 2012 р. на рівні 67,5 млн т загальні втрати зернових на етапі збирання досягли 10,8 млн т.

На етапі збирання урожаю сільгосптоваровиробники України за останні чотири роки втратили близько 45 млн т зерна. За нинішніми цінами це дорівнює вартості приблизно 50 тис. комбайнів класу «ДОН-1500Б», або 27 тис. комбайнів класу «Lexion-570» фірми «Claas», або 34 тис. комбайнів «John Deere-9570», що відповідає потребі зернового господарства України в зернозбиральній техніці.

Недотримання технологічних параметрів виробництва і дефіцит коштів на оновлення матеріально-технічної бази основних засобів виробництва призводять до значних втрат урожаю і доходів навіть на тому недостатньому рівні операційних витрат, які формують вітчизняні товаровиробники. Фактичний темп вибуття машин становить 8–11 % на рік, що більш як удвічі перевищує показник оновлення парку (4 % на рік). Логічним наслідком такої ситуації є стрімке скорочення машинно-тракторного парку.

Порівняно з 1990 р. кількість техніки в експлуатації скоротилася більш як у 2,5 рази: тракторів – 3,1; зерно- і кормозбиральних комбайнів – 2,7 та 3,0 рази відповідно; плугів тракторних – 4,1; культиваторів – 3,7; тракторних сівалок – 3,3; обладнання для тваринництва – 3,4; обладнання для поливу – 6,2; розкидувачів мінеральних добрив – у 3,8 рази.

Кількісне та якісне зменшення машинно-технологічного парку призвело до збільшення навантаження на техніку (порівняно з 1991 р. більше як удвічі) у розрахунку на одиницю площі ріллі. Так, на 1000 га посівної площі припадає 4 од. комбайнів (у Канаді – 7,6; Італії та Великобританії – 13; Нідерландах – 15; Франції і США – 19; Німеччині – 28) та 9 од. тракторів (у Польщі – 93,3; Німеччині – 87,4; Франції – 68,7; Великобританії – 84,7).

Наведені дані свідчать, що урожай коливався у межах 78–90 ц/га, собівартість 1 т пшениці становила 940–1080 грн, а загальні витрати на вирощування (2012 р.) – близько 8500 грн на 1га. Зазначимо, що якісні характеристики зерна відповідали другому-третьому класу. Отже, за середньої собівартості озимої пшениці в Україні на рівні 1347 грн/т і валового збору 22,3 млн т, потенційно недоотриманий прибуток сільськогосподарських підприємств у 2012 р. становив близько 9 млрд грн.

Висновки. Основними причинами кризового стану оновлення МТП є: суттєве зниження платоспроможного попиту на сільськогосподарську техніку в результаті диспаритету цін; неможливість отримання кредитів, оскільки відсутні реальні гарантії їх повернення; зменшення інвестицій в сільське господарство; відсутність довгострокової стратегії та інноваційної політики держави в розвитку АПК; низька дієвість форм державної підтримки і проектів.

В умовах нестачі матеріально-технічних ресурсів основними передумовами підвищення їх ефективності використання та окупності ресурсів необхідно забезпечити удосконалення структури оборотних активів та підтримання збалансованості їх окремих елементів, встановлення оптимального співвідношення між основними виробничими фондами і оборотними засобами, що сприятиме найбільшій повній віддачі техніки, раціональному витрачання матеріальних ресурсів і відповідно збільшенню обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та рентабельності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Сатир Л. М. Організаційно-економічне забезпечення відтворення матеріально-технічних ресурсів сільськогосподарських підприємств: [монографія] / Л. М. Сатир. – Біла Церква: БНАУ, 2012. – 336 с.
2. Месель-Веселяк В. Я. Аграрна реформа і організаційно-економічні трансформації у сільському господарстві: доповідь на Дванадцятих річних зборах Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників 25–26 лютого 2010 р. / В. Я. Месель-Веселяк. – К.: Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», 2010. – С. 57.
3. Шибанін В. С. Проблеми технічного переоснащення сільського господарства в Україні // Шибанін В. С. / Економіка України. – 2002. – № 12. – С. 72.
4. Плаксін О. А. Матеріально-технічне забезпечення підприємств АПК в сучасних умовах / О. А. Плаксін // Економіка АПК. – 2004. – № 8. – С. 63–68.
5. Сатир Л. М. Організаційно-економічні аспекти формування матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств / Л. М. Сатир // Агросвіт. – 2013. – С. 33–37.
6. Білоусько Я. К. Техніко-технологічне забезпечення аграрного виробництва / Я. К. Білоусько, П. А. Денисенко. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 128 с.
7. Білоусько Я. К. Стан та перспективи розвитку матеріально-технічного забезпечення аграрного виробництва / Я. К. Білоусько, Г. М. Підлісецький, В. П. Яковенко. – К.: ІАЕ, 2003. – 48с.

8. Грецька Г. А. Деіндустріалізація аграрного сектору України / Г. А. Грецька, І. Й. Малий // Теоретичні та прикладні питання економіки: зб. наук. праць (за ред. Єханурова Ю. І., Шегди А. В.) – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. – Вип. 7. – С. 52–58.

REFERENCES

1. Satir L. M. Organizacijno-ekonomichne zabezpechennja vidtvorennya material'no-tehnichnih resursiv sil'skogospodars'kih pidpriemstv: [monografija] / L.M. Satir. – Bila Cerkva: BNAU, 2012. – 336 s.
2. Mesel'-Veseljak V. Ja. Agrarna reforma i organizacijno-ekonomichni transformacii u sil's'komu gospodarstvi: dopovid' na Dvanadcjatih richnih zborah Vseukraïns'kogo kongresu vchenih ekonomistiv-agrarnikiv 25–26 ljutogo 2010 r. / V. Ja. Mesel'-Veseljak. – K.: Nacional'nij naukovij centr «Institut agrarnoi ekonomiki», 2010. – S. 57.
3. Shebanin B.C. Problemi tehničnogo pereosnashhennja sil's'kogo gospodarstva v Ukraïni // Shebanin B.C. / Ekonomika Ukraïni. – 2002. – № 12. – S. 72.
4. Plaksin O. A. Material'no-tehnichne zabezpechennja pidpriemstv APK v suchasnih umovah/ O. A. Plaksin // Ekonomika APK. – 2004. – № 8. – S. 63–68.
5. Satir L. M. Organizacijno-ekonomichni aspekti formuvannja material'no-tehnichnoi bazi sil's'kogospodars'kih pidpriemstv / L. M. Satir // Agrovit. – 2013. – S.33-37.
6. Bilous'ko Ja. K. Tehniko-tehnologichne zabezpechennja agrarnogo virobnictva / Ja. K. Bilous'ko, P. A. Denisenko. – K.: NNC IAE, 2005. – 128 s.
7. Bilous'ko Ja. K. Stan ta perspektivi rozvitku material'no-tehnichnogo zabezpechennja agrarnogo virobnictva / Ja. K. Bilous'ko, G. M. Pidlisec'kij, V. P. Jakovenko. – K.: IAE, 2003. – 48s.
8. Grec'ka G. A. Deindustrializacija agrarnogo sektoru Ukraïni / G. A. Grec'ka, I. J. Malij // Teoretichni ta prikladni pitannja ekonomiki: zb. nauk. pr. (za red. Єchanurova Ju. I., Shegdi A. V.) – K.: Vidavnično-poligrafichnij centr «Kiïvs'kij universitet», 2005. – Vip. 7. – S. 52–58.

Проблемы материально-технического обеспечения производства продукции в сельскохозяйственных предприятиях

А.С. Даниленко, А.Н. Карпенко

В статье исследованы основные причины кризиса материально-технического обеспечения производства продукции на сельскохозяйственных предприятиях: существенное снижение платежеспособного спроса на сельскохозяйственную технику в результате диспаритета цен; невозможность получения кредитов, отсутствие реальных гарантий их возврата; уменьшение инвестиций в сельское хозяйство; отсутствие долгосрочной стратегии и инновационной политики государства в развитии АПК; низкая действенность форм государственной поддержки и проектов.

Для решения этих проблем необходимо обеспечить совершенствование структуры оборотных активов и поддержание сбалансированности их отдельных элементов, установление оптимального соотношения между основными производственными фондами и оборотными средствами.

Ключевые слова: материально-техническое обеспечение, платежеспособный спрос, инвестиции, инновационная политика, диспаритет цен, производственные фонды, оборотные средства.

Надійшла 28.03.2014 р.

УДК 334.734:631

ЩЕНКО А.В., мол. наук. співробітник

НДІ «Укрпромагропродуктивність»

СВИНОУС І.В., д-р екон. наук, професор

Білоцерківський національний аграрний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ

У статті проаналізовано світовий досвід кооперації, результати якого свідчать, що кооперативи як форма самоорганізації та самопомогои сільгоспвиробникам з метою зменшення кількості посередників у процесі просування продукції від виробника до споживача, займають вагомe місце в аграрному секторі економіки багатьох країн. Розвиток кооперації є логічним етапом розбудови ринкової економічної системи у сільському господарстві та одним з інфраструктурних елементів комплексного розвитку сільських територій.

Ключові слова: сільськогосподарські кооперативи, кооперація, ефективність діяльності.

Постановка проблеми. Нині в основу діяльності товаровиробників закладені нові методи господарювання, які ґрунтуються на ринкових відносинах, тому питання інтеграції та кооперації